

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคม เป็นการศึกษานเชิงโครงสร้าง (structural approach) ซึ่งมองว่าสถาบันสื่อเป็นระบบย่อยหนึ่งในองค์ประกอบของสังคม ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาที่ตัวสื่อ หากแต่สนใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น นั่นคือบทบาทบาทหน้าที่ของสื่อในที่นี้คือของเว็บไซต์ไทย โดยศึกษาปรากฏการณ์ที่เว็บไซต์ไทยได้ก่อให้เกิดการประสานสังคมจากเนื้อหารายการที่นำเสนอในเว็บไซต์นั้น ๆ รวมทั้งเนื้อหาการตอบรับ (feedback) ที่ผู้เข้ามาใช้บริการเว็บไซต์ (web viewer) ได้ออกความคิดเห็น และศึกษาคุณลักษณะความเป็นสื่อใหม่ในยุคสารสนเทศ ในขณะเดียวกันการศึกษาก็ไม่อาจจะละเลยทางด้านผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ผู้บริหารหรือผู้พัฒนาเว็บไซต์ (web master) ไปได้ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไรในการนำเสนอเนื้อหาเช่นนั้น โดยมีทฤษฎี แนวคิด และผลงานวิจัยที่จะนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ในยุคสารสนเทศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting)
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ในทางสังคมของมนุษย์ อินเทอร์เน็ตนับเป็นช่องทางสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อรับใช้คนทั้งโลก หากมองในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนอื่นแล้ว อินเทอร์เน็ตได้ถูกกำหนดหน้าที่ทางสังคม เช่นเดียวกับสื่อมวลชนอื่น จากผลวิจัยของ มณฑิรา อินคชสาร (2539) พบว่า “หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ถือเป็นหนังสือพิมพ์ในรูปแบบใหม่ที่ได้เข้ามามีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารให้กับคนในยุคสารสนเทศด้วยลักษณะเด่นที่สำคัญคือ การสามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ง่าย (searchability)”

Lasswell (1974 : 37-51) นักรัฐศาสตร์และผู้บุกเบิกการวิจัยสื่อสารมวลชน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ทางสังคมของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการด้วยกันคือ

1. หน้าที่ในการพิทักษ์ไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคม (surveillance of the environment) ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในด้านการสังเกตและติดตามเอาใจใส่เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสังคม เท่ากับทำหน้าที่เก็บเกี่ยวรวบรวมและรายงานข่าว (new reporting) หรือการแจ้งข่าวสาร (informing) ที่ควรแก่การสนใจไปสู่สมาชิกในสังคมเพื่อให้ตระหนักถึงภัยอันตรายและมองเห็นโอกาสหรือช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม

2. หน้าที่ในการประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคม (correlation of the parts of society) ซึ่งหมายถึง การทำหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจว่ามีส่วนใดในสังคมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยการศึกษารายละเอียดของเหตุการณ์และเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการตีความและอธิบายความเข้าใจต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเท่ากับมีหน้าที่ในการชักจูงใจ (persuasion) หรือ บทบาทบรรณาธิการ (editorial)

3. หน้าที่ในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง (transmission of the social heritage) ซึ่งหมายถึงหน้าที่สืบทอดความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมจากสมาชิกของสังคมในช่วงยุคต่อ ๆ ไปเพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกได้เรียนรู้บทบาทและสถานภาพทางสังคม เป็นหน้าที่ทางด้านให้การศึกษา (education function) ของสื่อมวลชน

ในเรื่องนี้ Schramm (1977) และคนอื่น ๆ รวมทั้ง Wright (1977:9) ได้เสนอเพิ่มอีก 1 ประการ ถือรวมเป็นหน้าที่ที่ 4 ของสื่อสารมวลชนคือ

4. หน้าที่ในการให้ความบันเทิง (entertainment) เป็นการสร้างสรรค์ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่สมาชิกเพื่อการพักผ่อนและลดความตึงเครียดจากสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนประสบอยู่ในสังคมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามหน้าที่ประการสุดท้ายนี้มีไข่มุกให้ความสนุกสนานเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ควรมีความรู้ที่นำสนใจสอดแทรกอยู่ เช่นการนำเสนอเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเป็นมรดกของสังคม

Denis McQuail (1978) ได้เพิ่มบทบาทหน้าที่ประการที่ 5 ของสื่อมวลชน คือการกระตุ้นเร้าหรือผลักดัน (mobilization) McQuail เห็นว่า การกระตุ้นเร้าเป็นสิ่งที่สื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติเพื่อการพัฒนาผลประโยชน์ของชาติ ส่งเสริมแบบแผนพฤติกรรม และคุณค่าที่สำคัญบางประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤติ เช่นภาวะการเสื่อมถอยทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุนี้จึงได้สรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนว่าควรมี ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร (information)
2. การประสานสัมพันธ์ของสังคม (correlation)
3. การให้ความต่อเนื่อง (continuity)
4. การให้ความบันเทิง (entertainment)
5. การกระตุ้นเร้า (mobilization) เช่น การรณรงค์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ตามทฤษฎีโครงสร้างบทบาทหน้าที่ (structural functional theory) มองว่า สังคมคือระบบอันหนึ่งประกอบด้วยหน่วยงานหรือระบบย่อยจำนวนหนึ่งยึดโยงกันอยู่และช่วยกันทำงานคนละอย่างซึ่งมีความจำเป็นต่อส่วนรวม อินเตอร์เน็ต คือช่องทางสื่อสารใหม่ของสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ถือเป็นหน่วยงานย่อยที่มีบทบาทหน้าที่ต้องสนองความต้องการและความจำเป็นทางสังคมให้กับคนทั่วโลก และในท้องถิ่นของตน โดยต้องคงไว้ซึ่งหน้าที่ของสื่อมวลชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นเดียวกัน

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน นำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อใช้วิเคราะห์บทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคมในด้านการทำหน้าที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคม เนื่องจากปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมทำให้สามารถรับและส่งข้อมูลข่าวสารไปได้รวดเร็วและครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น จึงต้องใช้สื่อสารมวลชน เทคโนโลยี โทรคมนาคม และแหล่งสารนิเทศทุกประเภท เป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ดีงามและทรงคุณค่าของไทยออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งถึงทุกซอกทุกมุมและทุกกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งเป็นการขยายฐานของสังคม (social expansion) ออกไป อันจะส่งผลให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า และนำไปพิจารณา ปฏิบัติอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานที่และยุคสมัย

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวไว้ใน "สื่อสองวัฒนธรรม" (2539) ว่า "เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) หมายถึง การรวบรวม (collection) เก็บรักษา (storage) จัดการ (process) แพร่กระจาย (disseminate) และการใช้ (use) หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ การประสานคอมพิวเตอร์อิเล็กทรอนิกส์ โทรคมนาคม และมนุษย์ให้เข้ามาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบหนึ่งที่มีความสมบูรณ์"

อีกคำหนึ่งที่เป็นที่เรียกกันในปัจจุบันได้แก่คำว่า เทคโนโลยีการสื่อสาร (communication technology) หมายถึง ศิลปศาสตร์ วิธีการ กระบวนการเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าและส่งเสริมเพิ่มพูนสมรรถนะคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งรวมถึงการแสวงหาข่าวสาร การเก็บสาร การส่งสาร การรับสาร และการป้อนกลับ

เทคโนโลยีการสื่อสารได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากยุคปฏิวัติเกษตรกรรมถึงยุคอุตสาหกรรม จนกระทั่งยุคปัจจุบันมีสื่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์และดิจิตอลเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งสามารถกระจายข่าวไปอย่างรวดเร็วและกว้างไกล ทะลุทะลวงมิติแห่งพรมแดนและกาลเวลา หรือที่เรียกว่า "สื่อสมัยใหม่" (new media)

Alvin Toffler (1990) กล่าวถึงการสื่อสารในสังคมยุคปัจจุบัน หรือยุคคลื่นลูกที่สามไว้ว่า สังคมในยุคคลื่นลูกที่สามนี้ ระบบเศรษฐกิจมีความต้องการแรงงานที่มีความแตกต่าง และหลากหลาย ดังนั้นการสื่อสารจึงมุ่งเน้นไปที่การส่งข่าวสาร ความคิด สัญลักษณ์ หรือภาพที่มีลักษณะแตกต่างกัน ไปยังกลุ่มผู้รับ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ อายุ และอาชีพ และการใช้ชีวิต

ในยุคคลื่นลูกที่สาม สื่อทำงานอย่างสัมพันธ์ และประสานกันเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ มีการส่งข้อมูล ภาพสัญลักษณ์ไปมาระหว่างสื่อแต่ละชนิด ตัวอย่างเช่น รายการวิทยุที่ผู้ฟังสามารถมีส่วนร่วมโดยการโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น เป็นต้น และข่าวสารที่ผลิตออกมาจากสื่อชนิดต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นการทำงานร่วมกันของเครื่องโทรสาร คอมพิวเตอร์ ซายงานอิเล็กทรอนิกส์ ดาวเทียม และเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงถึงกัน

การประสานและพึ่งพากันเช่นนี้ ทำให้สื่อประเภทต่าง ๆ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบและเกิดการ “หลอมรวมกันของสื่อชนิดต่าง ๆ” หรือ media fusion ซึ่งระบบสื่อที่เกิดจากการหลอมรวมกันของสื่อรูปแบบต่าง ๆ นี้จะทำหน้าที่ในการแพร่กระจาย (diffusion) ข่าวสาร ทำให้ไม่มีส่วนไหนในโลกที่ถูกตัดขาดไปจากส่วนทั้งหมด ข่าวสารสามารถข้ามพรมแดนที่มีการป้องกันอย่างเข้มแข็งได้

นอกจากนี้ Toffler ยังได้กล่าวถึงระบบสื่อสารมวลชนโลกแบบใหม่ไว้ในหนังสือ “อำนาจใหม่” (Power Shift) ว่า สื่อสารมวลชนโลกแบบใหม่นั้นต้องมีความสามารถที่จะรองรับข้อมูลสารสนเทศได้ในปริมาณมากทั้งยังส่งผ่านและแปรรูปได้ในอัตราความเร็วสูง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อสื่อมวลชนนั้นมีลักษณะโครงสร้างพื้นฐานอิเล็กทรอนิกส์ หรือโครงสร้างของระบบโทรคมนาคม และอุปกรณ์เครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง : มีคุณสมบัติด้านการปฏิสัมพันธ์ (Interactive)

หมายถึง การที่ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับข่าวสารที่ได้รับ ตัวอย่างเช่น การสื่อสารผ่านอุปกรณ์ที่เรียกว่า Telecomputer ซึ่งเป็นเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีคุณสมบัติด้านปฏิกิริยาตอบสนอง และเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วย

ประการที่สอง : มีความสามารถเคลื่อนที่ได้ (Mobility)

ความสามารถในการเคลื่อนที่ได้เป็นลักษณะเด่นของระบบสื่อแบบใหม่ ตัวอย่างเช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือโทรศัพท์ไร้สาย เครื่องโทรสารในรถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์แบบกระเป๋าหิ้ว เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสารจากที่ไหนก็ได้ แม้กำลังเคลื่อนที่อยู่

ประการที่สาม : สามารถดัดแปลงเปลี่ยนรูปได้ (Convertibility)

หมายถึง ความสามารถที่จะส่งผ่านข้อมูลสารสนเทศ จากสื่อหนึ่งไปยังอีกสื่อหนึ่งได้ เช่น เทคโนโลยีที่สามารถเปลี่ยนเสียงพูดเป็นตัวหนังสือ เป็นต้น

ประการที่สี่ : สามารถเชื่อมต่อกันได้ (Connected)

หมายถึง ความสามารถที่จะเชื่อมต่อกันได้ระหว่างสื่อ หรือเครื่องมือสื่อสารชนิดต่าง ๆ โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านผู้ผลิต

ประการที่ห้า : สามารถหาได้ในทุก ๆ ที่ (Ubiquity)

เนื่องจากระบบสื่อแบบใหม่ จะขยายตัวอย่างเป็นระบบไปทั่วทุกมุมโลก และแพร่ลงไป
ในทุก ๆ ระดับเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ไม่ว่าใครก็ตามสามารถเป็นเจ้าของเครื่องมือเพื่อการ
สื่อสารได้

ประการที่หก : มีลักษณะโลกาภิวัตน์ (Globalization)

หมายถึง ระบบสื่อที่ก่อให้เกิดลักษณะเหมือนกัน และมีผลกระทบถึงกันทั่วทั้งโลก เช่น
การรับชมการถ่ายทอดสดรายการกีฬาพร้อมกันทั่วโลก เป็นต้น

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้การสื่อสารในแต่ละยุคสมัยดำเนินไปได้ด้วย
ดี คือ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่นำมาใช้ Ithiel de Sola Pool (1982) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของ
การสื่อสารไว้ในหนังสือชื่อ "The Coming Information Age" ว่า การปฏิวัติด้านการสื่อสารได้
เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อกลางศตวรรษที่ 19 โดยมีการนำสัญญาณทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการติด
ต่อสื่อสารแทนการพูด การเขียน และการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์แบบดั้งเดิม ซึ่งเริ่มจากการใช้
โทรเลข ตามด้วยโทรศัพท์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์

ต่อมาในกลางศตวรรษที่ 20 ได้เกิดการปฏิวัติด้านการสื่อสารอีกครั้งด้วยการเกิดขึ้นของ
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า คอมพิวเตอร์ ซึ่งมีความสามารถในด้านการส่ง และรับข่าวสาร
ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องและแม่นยำด้วยวิธีการที่เรียกว่า "คอมพิวเตอร์คุยกัน" (computer talk
to each other) อันเป็นพื้นฐานรูปแบบของการสื่อสารในยุคปัจจุบัน และด้วยการผสมผสานของ
พัฒนาการเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารด้านโทรคมนาคม ทำให้
เกิดการรวมตัวของเทคโนโลยีการสื่อสารจนถึงจุดหนึ่งที่ยากจะแยกออกจากกันได้ ระหว่าง
คอมพิวเตอร์กับเครื่องมือการสื่อสาร ซึ่ง Anthony Oettinger นักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัย Harvard
เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า "Compunications" ซึ่งเป็นการรวมสร้างคำใหม่จากคำว่า Computer
และคำว่า Communications เพื่ออธิบายถึงความเป็นจริงที่จะเกิดขึ้นในสังคมยุคสารสนเทศ ไม่
ว่าจะเป็นในด้านของการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม

Pelton (1981) นักวิชาการแห่ง International Telecommunications Satellite
Organization (INTELSAT) ได้ทำนายลักษณะการผสมผสานของเทคโนโลยีการสื่อสารด้านโทร
คมนาคมกับเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ไว้ในหนังสือ "Global Talk: The Marriage of the
Computer World Communications & Man"ว่าในศตวรรษที่ 21 จะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า

telecomputerenergic ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างเทคโนโลยีด้านการสื่อสารโทรคมนาคม (Telecommunication) เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ (Computer : Information Processing) และเทคโนโลยีด้านพลังงาน

นอกจากนี้ Cerf (1995) ได้ให้ความเห็นว่า ระบบเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์ (computer networking) จะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของโลก (global infrastructure) ในศตวรรษที่ 21 นี้ ซึ่ง Cerf หมายถึงระบบอินเทอร์เน็ต นั่นเอง

การนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า Computer Mediated Communication หรือเรียกโดยย่อว่า CMC นั้น เกิดขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากการเกิดขึ้นของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ไม่นานนัก ปรากฏการณ์ของการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสารนั้น Hiltz (1978) ได้แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ ใช้เพื่อการแทนที่ (substitution) ใช้เพื่อการเสริม (add-on) และใช้เพื่อในการแผ่ขยาย (expansion)

ปรากฏการณ์ของการแทนที่ (substitution) นั้นจะเกิดขึ้นเมื่อ CMC ถูกนำมาใช้แทนวิธีการสื่อสารในรูปแบบเดิมที่เคยเป็นมา ตัวอย่างเช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์แทนการโทรเลข หรือโทรศัพท์ เป็นต้น ปรากฏการณ์ของการเสริม (add-on) เกิดขึ้นเมื่อ CMC ถูกนำมาใช้ในขณะที่วิธีการสื่อสารในรูปแบบเดิมก็ยังคงอยู่ เช่น การอ่านผังรายการโทรทัศน์บนอินเทอร์เน็ต ก่อนที่จะเปิดดูรายการโทรทัศน์ที่ต้องการ เป็นต้น ปรากฏการณ์ของการแผ่ขยาย (expansion) คือการใช้ CMC เพื่อการสื่อสารที่แตกต่างไปจากกระบวนการสื่อสารแบบเดิม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์บนอินเทอร์เน็ต จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการบริโภคสื่อหนังสือพิมพ์ แม้ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันก็ตาม

Lapham (1995) หัวหน้าผู้สื่อข่าวประจำ CMC Magazine ให้ความเห็นว่า ในขณะที่โลกกำลังดำเนินไปสู่การสิ้นสุดของศตวรรษที่ 20 เพื่อเริ่มต้นศตวรรษต่อไปนั้น สองพลังอำนาจอันสำคัญในยุคนี้ได้รวมตัวกันผลักดันให้รูปแบบการสื่อสารมวลชนเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง พลังอย่างแรก คือ การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในด้านการจัดการวิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลข่าวสาร พลังอย่างที่สอง คือ การพัฒนาอย่างมากของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่ทำให้อุปสรรคด้านเวลาและสถานที่หมดไป ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสื่อสารมวลชนที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือการปราศจากข้อจำกัดในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) กับสารที่ได้รับ

ประเด็นหลักในการพัฒนาเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์นั้น มุ่งเน้นที่การเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเทคนิคการสื่อสาร อันจะทำให้ผู้ใช้งานบนระบบเครือข่าย มีความสามารถที่จะติดต่อสื่อสารกันได้ด้วยประสิทธิผลที่สูงสุด Meggie Lee & Somei Chi (1995) ได้เสนอแนวคิดของการผสมผสานของสื่อหลาย ๆ ประเภทเข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่า ระบบหลายสื่อ (multimedia) โดยสื่อเหล่านั้นอาจจะเป็นตัวอักษร รูปภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว หรือภาพจากวิดีโอก็ได้ นอกจากนี้สื่อต่างประเภทกันไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ได้ถูกนำมารวมกันในรูปของสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์และนำเสนอผ่านทางเครื่องคอมพิวเตอร์

สำหรับระบบหลายสื่อ หรือ multimedia นั้น Netrigths (1995) อธิบายว่าหมายถึง การผสมผสานกันของสื่อหลาย ๆ ประเภท และนำมาสร้างเป็นผลงานใหม่ขึ้นมา โดยที่สื่อแต่ละประเภทนั้นยังคงรักษาสภาพการสร้างสรรค์ในแบบของตัวเอง

นอกจากนี้ Donovan (1995) ได้ให้ความเห็นว่า Multimedia ยังเป็นรูปแบบใหม่ของการสื่อสาร ที่พยายามรวบรวมความหมายที่มาจากผู้ส่งสารจากแหล่งต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความหมายของนักเรียน นักออกแบบ ผู้อำนวยบริการสร้าง และคนอื่น ๆ เพื่อที่จะนำความหมายเหล่านั้นมาผสมผสานกันและสร้างความหมายที่แปลกใหม่ขึ้นมาโดยเน้นให้ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อสารนั้น ซึ่งรูปแบบของการสื่อสารแบบนี้จะชักจูงให้ผู้รับสารต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารนั้น ๆ ด้วย

GWU (1996) กล่าวไว้ว่า คุณสมบัติของการสื่อสารแบบนี้เราสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า Interactive Multimedia ซึ่งจะในรูปแบบของการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน การสอน การตลาด การบริการ หรือการบริโภคข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิง

จากการศึกษาแนวความคิดเรื่องสื่อสมัยใหม่ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน เราได้ก้าวมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ในด้านการสื่อสารนับตั้งแต่แรกเริ่มของการประดิษฐ์เครื่องโทรเลขในกลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา การพัฒนาของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้ดำเนินต่อเนื่องมาในทุกช่วงศตวรรษ และได้กลายเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรม ด้านการเมือง และสังคม ลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นคือ การหลอมรวมกันของระบบการสื่อสาร การลดอำนาจของสื่อแต่ละชนิด การสื่อสารระบบเครือข่ายที่สามารถ

เชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วทุกมุมโลก รวมทั้งเกิดเทคโนโลยีระบบหลายสื่อ หรือ Multimedia ขึ้น อันทำให้รูปแบบการสื่อสารมวลชนมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม เมื่อเทคโนโลยีด้านการสื่อสารทำให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ปรับปรุงของเดิมให้ทันสมัยขึ้น และก่อให้เกิดการคิดค้นวิธีการสื่อสารแบบใหม่ ๆ สถาบันสังคมในฐานะต้องใช้ในการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงและกระจายข่าวสาร จึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป โดยการนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้งานให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

แนวคิดเรื่องสื่อใหม่ในยุคสารสนเทศจะนำมาใช้ศึกษากระบวนการส่งข้อมูลสารสนเทศผ่านเว็บไซต์ ซึ่งสามารถส่งข้อมูลได้ในปริมาณมาก ข้อมูลถูกแปรรูปได้ในอัตราความเร็วสูง ภายใต้อัตราเวลาอันรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนเสียงพูดเป็นตัวหนังสือ อีกทั้งยังมีลักษณะเด่นในด้านที่ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับข่าวสารที่ได้รับ (Interactive) สามารถเชื่อมต่อกันได้ระหว่างสื่อ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือเครื่องมือสื่อสารชนิดต่าง ๆ โดยไร้ข้อจำกัดในด้านผู้ผลิตสารสนเทศ และสามารถหาได้ในทุก ๆ ที่ (Ubiquity) เพราะอินเทอร์เน็ตเป็นระบบการสื่อสารรูปแบบใหม่ ไม่ว่าจะใครในโลกก็สามารถครอบครองเป็นเจ้าของเครื่องมือเพื่อการสื่อสารได้ทุกระดับ ทุกสังคม ทุกชาติ ทุกภาษา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงผู้คนจากทั่วโลก และยังเป็นการขยายฐานของสังคมอีกด้วย (Social expansion)

กระบวนการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต

Hoffman (1995) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง "Commercial Scenarios for the Web : Opportunities and Challenges" ว่า โดยธรรมชาติของอินเทอร์เน็ตนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเป็นสื่อที่มีลักษณะหลายใจมหน้า (multifaceted) เนื่องจากมีความผสมผสานกันระหว่างการเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal) และการเป็นช่องทางการสื่อสารมวลชน (mass communication)

รูปแบบของการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตนั้น มีด้วยกันหลายระดับ ตั้งแต่กว้างที่สุด เช่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในลักษณะของ Web Pages โดยองค์กรข่าวระดับโลก เช่น CNN ไปจนถึงการสื่อสารระดับบุคคล เช่น การสนทนาในกลุ่มข่าว Usenet (Usenet News) ในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกัน รวมทั้งการสื่อสารผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างกลุ่มเพื่อนฝูง ซึ่งกระบวนการสื่อสารบนระบบอินเทอร์เน็ตนั้น Morris (1996) ได้จำแนกออกเป็น 4 แบบด้วยกันคือ

1. การสื่อสารระหว่างบุคคลแบบไม่พร้อมกัน (One-to-one Asynchronous Communication) ตัวอย่างของการสื่อสารประเภทนี้ได้แก่ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail)
2. การสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลแบบไม่พร้อมกัน (Many-to-many Asynchronous Communication) ตัวอย่างของการสื่อสารประเภทนี้ได้แก่ Usenet, Electronic Bulletin Boards และ Listserv ซึ่งผู้รับสารต้องลงชื่อก่อนที่จะเข้าสู่ในระบบ
3. การสื่อสารแบบพร้อมกัน (Synchronous Communication) ทั้งในแบบ One-to-one ไปจนถึง One-to-many โดยสามารถคุยกันได้ในหลากหลายหัวข้อที่ต้องการ ตัวอย่างของการสื่อสารประเภทนี้ได้แก่ Internet Relay Chat
4. การสื่อสารแบบไม่พร้อมกันระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร (Asynchronous Communication) ซึ่ง โดยทั่วไปแล้ว มีลักษณะที่ผู้รับสารต้องการที่จะค้นหา Site เพื่อที่จะเข้าไปดูข้อมูลข่าวสารซึ่งอาจจะเป็นการสื่อสารแบบ Many-to-one , One-to-one หรือ One-to-many ตัวอย่างการสื่อสารแบบนี้ได้แก่ Web site , Gopher และ FTP sites

เนื่องจาก internet มีลักษณะของการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ (interactive) ในการสื่อสารบนระบบนี้รูปแบบของการรับ-ส่งสารจะเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา คือ ผู้ส่งสารสามารถที่จะกลับกลายมาเป็นผู้รับสารได้ ในขณะที่เดียวกันผู้รับสารก็สามารถที่จะเป็นผู้ส่งสารได้เช่นกัน

แนวคิดเรื่องสื่อสมัยใหม่ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ นำมาใช้วิเคราะห์ กระบวนการประสานสังคมไทยของเว็บไซต์ไทย ในด้านคุณลักษณะของตัวสื่อคือ เว็บไซต์ ซึ่งมีรูปแบบวิธีการสื่อสารแบบผสม (multimedia) เป็นการสื่อสารสองทาง ผู้ส่งและผู้รับสามารถตอบโต้กันได้ (interactive) เป็นการเชื่อมประสานผู้คนในสังคมและขยายฐานของสังคมให้กว้างออกไป โดยไร้ขอบเขตของพรมแดนและกาลเวลา

แนวคิดเกี่ยวกับนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

ผู้ปิดเปิดประตูข่าวสารหรือผู้กรองข่าวสาร คือ บุคคลที่ทำหน้าที่กั้นกรองเลือกสรรข่าวสาร เพื่อเสนอต่อไปยังสาธารณชน ผู้กรองสารจึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุมข่าวสารต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป เป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหาออกไปทั้งหมด โดยอาศัยการคัดเลือก

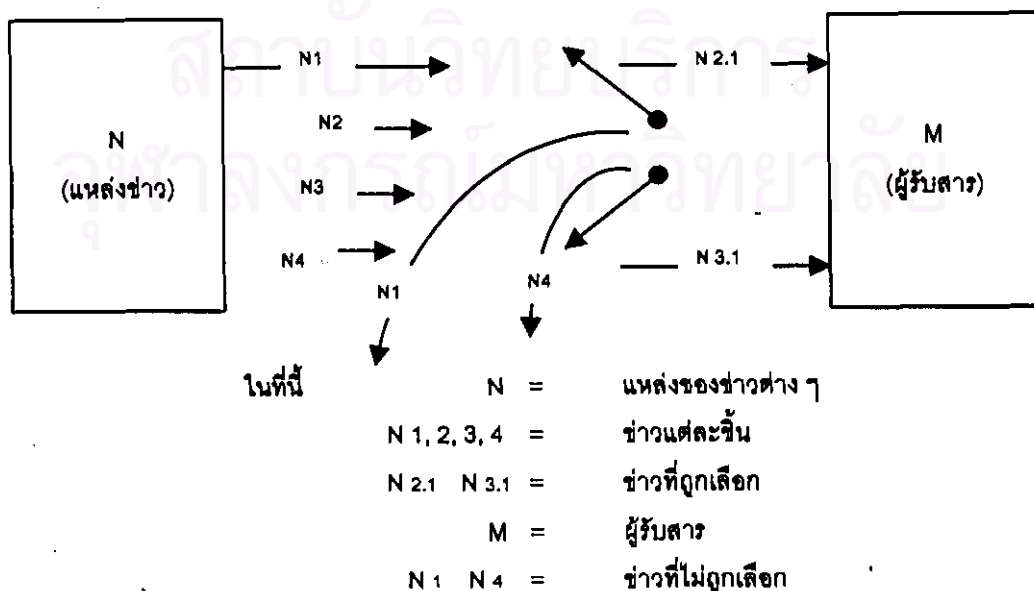
และเรียบเรียงข่าวสาร ตลอดจนกำหนดเวลาและจัดลำดับความสำคัญของข่าวสารนั้น ๆ อีกทั้งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ปิดและเปิดประตูข่าวสารเองและผู้รับสารจากสื่อมวลชน

จากแนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ "ผู้เฝ้าประตู" (gatekeeper) คือบุคคลที่ทำหน้าที่กั้นกรองเลือกสรรข่าวสารเพื่อส่งต่อไปยังสาธารณชน ผู้กรองข่าวสารจึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุมข่าวสารต่างๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนผู้อ่าน หรือกล่าวได้ว่าเป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารอะไรควรส่งต่อไป และข่าวสารใดควรส่งช้าหน่อยหรือตัดออกไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกข่าวสาร ตลอดจนการกำหนดเวลาและจัดลำดับความสำคัญของข่าวสารนั้น ๆ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เปิดและปิดประตูข่าวสารโดยยืนอยู่ระหว่างตัวข่าวสารและผู้รับสาร คือ ผู้อ่าน

นอกจากนี้จากข้อเขียนของ Lewin K. (1947) ให้ข้อสังเกตว่า ข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยประตูซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือโดยวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูเองว่าจะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปได้อหรือไม่ ซึ่งแนวความคิดนี้ได้ถูกนำมาอธิบายลักษณะการไหลของข่าวสารในกระบวนการสื่อสารมวลชน

ต่อมา David Manning White (1950) ได้ใช้แนวคิดเรื่อง "ผู้เฝ้าประตู" ในการศึกษาของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ท้องถิ่นอเมริกันฉบับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมในการตัดสินใจคัดเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มีส่วนคล้ายคลึงกับหน้าที่ผู้เฝ้าประตู

แบบจำลองผู้เฝ้าประตูของ David Manning White (1950)

แบบจำลองนี้แสดงให้เห็นว่า จากต้นตอแหล่งข่าวจะมีข่าวสารมากมายหลายชิ้นส่งมายังสำนักงานหนังสือพิมพ์ หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ต่าง ๆ บรรณาธิการข่าวจะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้น เพื่อตีพิมพ์หรือออกอากาศ ส่วนอีกหลายชิ้นก็อาจจะถูกโยนทิ้งตะกร้า ข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้จะถูกตัดแต่งให้เหมาะกับเวลา เนื้อที่ หรือลักษณะสื่อ เพื่อส่งไปยังผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือผู้ชม

จะเห็นได้ว่า แบบจำลอง David Manning White (1950) ได้อธิบายอย่างง่าย ๆ ถึงบทบาท “ผู้เฝ้าประตู” ของสื่อมวลชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจจะมีขั้นตอนสลับซับซ้อนกว่านี้ เช่น ก่อนที่ข่าวจะออกสู่สาธารณชน ก็จะต้องมีการกลั่นกรองมาก่อนจากบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวในระดับสูงอีกที นอกจากนี้ข่าวที่ตีพิมพ์ไปยังผู้รับสาร เมื่อได้อ่านแล้วก็อาจจะถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัวญาติ เพื่อน ฯลฯ การถ่ายทอดของผู้เปิดรับสารนี้ ก็จะเป็นไปในลักษณะ “ผู้เฝ้าประตู” คือ เลือกจะถ่ายทอดเพียงบางส่วนหรือส่วนใดส่วนหนึ่งก็ย่อมได้อีกเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าข่าวสารสื่อมวลชนมักจะไหลผ่านผู้เฝ้าประตูต่างๆ มากมายหลายชั้น

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงวิธีการของผู้บริหารเว็บไซต์รวมทั้งผู้พัฒนาเว็บไซต์ ในการตัดสินใจและการคัดเลือกรายทางไป จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้ทรงสารในการทำงานของบรรณาธิการข่าวการพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับหนึ่งในอเมริกา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกข่าวของผู้เฝ้าประตู ได้แก่

1. ทศนคติของบรรณาธิการที่มีต่อข่าว
2. ความรีบเร่งของเวลาที่ใช้ในการทำงาน
3. คุณค่าของข่าว
4. คุณภาพของการเขียนข่าวและวิธีการเขียนข่าว
5. หลักที่ยึดถือในการบริหาร
6. การมองความต้องการของผู้อ่าน
7. การแข่งขันของสื่อ

จากแผนภาพข้างต้น ผู้สื่อข่าวจะเป็นผู้ได้พบเห็นหรือรับรู้เหตุการณ์เป็นคนแรก หน้าที่ของผู้สื่อข่าวคือ รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงตามที่ได้พบเห็นให้กับบรรณาธิการข่าวแต่ละประเภท บรรณาธิการข่าวอาจจะให้ปรับปรุงเรียบเรียงข่าว เป็นผู้ตรวจวิธีการเขียนข่าวของผู้สื่อข่าว และมีการประชุมโต๊ะข่าว เพื่อทำการบรรณาธิการข่าว ก่อนที่จะนำส่งข่าวไปให้บรรณาธิการแต่ละ

ฝ่ายนำไปตีพิมพ์ ดังนั้นเห็นได้ว่าในเส้นทางเดินข่าว บุคคลแต่ละคนเปรียบเหมือนนายด่าน ซึ่ง Wilbur Schramm เขียนไว้ว่า Gatekeeper คือ ผู้มีสิทธิในการเปิดหรือปิดช่องทางของข่าวสารที่ส่งไปยังผู้รับสาร ฉะนั้น ข่าวสารที่นำมาลงในหน้าหนังสือพิมพ์ จึงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจนำลงของบุคคลในกองบรรณาธิการที่ทำหน้าที่เป็นนายด่านของข่าวสารว่า ได้เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่จะนำไปลงมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ มี Gatekeeper ก็คนที่ได้ควบคุมข่าวก่อนตีพิมพ์ หรือนำเสนอออกสู่สายตาของสาธารณชนก็ตาม แต่คนที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาของข่าวแต่ละข่าวมากที่สุด คือ ผู้สื่อข่าว ทั้งนี้เพราะในการสื่อข่าวแต่ละครั้งนั้น ผู้สื่อข่าวจะเป็นคนตัดสินใจเองว่า เขาควรไปหาข่าวที่ไหนและอย่างไร เขาจะไปตามหาแหล่งข่าวบุคคลได้ที่ไหน จะสัมภาษณ์ใคร จะถามคำถามอย่างไรบ้าง ข้อเท็จจริงอะไรบ้างที่เขาควรจะได้เข้าไปในข่าวและข้อเท็จจริงใดที่เขาควรละทิ้ง (ฉัตราน วุฑฒิกกรรมรักษา, 2536 หน้า 36)

หน้าที่ของผู้กรองสารไม่เพียงแต่เลือก หรือปฏิเสธสารต่าง ๆ ที่เข้ามาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่จัดสารนั้น ๆ ให้อยู่ในรูปที่เขาต้องการ ตลอดจนกระทั่งกำหนดการนำเสนอข่าวสาร เวลา หนองเหนียวสารนั้นไว้ หรือเสนอสารทั้งหมดซ้ำ ๆ กัน หรือเลือกเสนอบางส่วนเท่านั้น (อรนุช เลิศจรวยรักษ์, 2529)

แนวคิดเกี่ยวกับประตูข่าวสาร (gatekeeper) จึงสามารถนำมาใช้ศึกษาในกรณีของเว็บไซต์ ซึ่งผู้บริหารและผู้พัฒนาเว็บไซต์ (web master) เปรียบเสมือนเป็นผู้กรองสารที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการส่งสารของเว็บไซต์ เป็นบุคคลที่ควบคุมการไหลของข่าวสารและเนื้อหาที่นำเสนอ ตลอดจนตัดสินใจว่าข่าวหรือเนื้อหาอะไรควรจะส่งต่อไป หรือข่าวอะไรควรตัดออกไป กระบวนการทั้งหมดนี้ได้แก่ นักข่าว บรรณาธิการ ผู้เขียน ผู้พิมพ์ ผู้ผลิตรายการ และผู้นำข่าวสารหรือเนื้อหาที่นำเสนอขึ้นบนเว็บไซต์ นั่นเอง

การทำหน้าที่เป็นนายประตูข่าวสารของผู้บริหารและผู้พัฒนาเว็บไซต์ไทย (web master) ตามแนวคิดเกี่ยวกับนายประตูข่าวสาร (gatekeeper) จึงเปรียบเสมือนเป็นผู้คัดเลือกและกรองสารสนเทศก่อนที่จะส่งสารขึ้นไปบนเว็บไซต์ไทย โดยมีความตั้งใจจะทำให้เกิดการขยายฐานของสังคมไทย (social expansion) ไม่ว่าคนไทยจะอยู่ประเทศใดในโลก ผู้บริหารและผู้พัฒนาเว็บไซต์ไทย (web master) เป็นบุคคลที่ควบคุมการไหลของข่าวสารและเนื้อหาที่นำเสนอ เป็น

ผู้ตัดสินใจว่า ข่าวหรือเนื้อหาอะไรควรจะส่งขึ้นไปบนเว็บไซต์ หรือควรตัดข่าวอะไรออกไป เพื่อตอบสนองความต้องการข่าวสารของคนไทยทั้งในและต่างประเทศ

แนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting)

ในการพิจารณาถึงผลของการสื่อสารมวลชน ได้มีสมมติฐานข้อหนึ่งซึ่งได้รับความสนใจศึกษาจากนักวิจัยการสื่อสารมวลชนในระยะหลังมากพอสมควร ว่าด้วยหน้าที่ในการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณาโดยสื่อมวลชน (The Agenda-Setting Function of Mass Media) ซึ่งหมายถึง การเสนอหรือไม่เสนอข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสื่อมวลชนมีผลให้สาธารณชนมีความคิดเห็นคล้ายกันว่า เรื่องนั้นเป็นหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญหรือไม่มีความสำคัญที่จะมาคิดพิจารณา กัน เช่น การที่ผู้พัฒนาเว็บไซต์ให้ความสนใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย อาทิ การเน้นเสนอข่าวรณรงค์นิยมไทย โครงการไทยรักไทย การแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น มีผลทำให้คนไทยที่อยู่ต่างประเทศมีความรู้สึก ว่า ถึงเวลาแล้วที่ต้องกลับมาช่วยบ้านเมือง แม้ไม่ได้กลับมาประเทศไทย ก็มีการบริจาคเงินผ่านโครงการดอลลาร์ช่วยชาติหรือหาวิธีการช่วยบรรเทาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

หน้าที่ของสื่อมวลชน ในการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณาเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1972 โดย McCombs and Shaw (1972) เป็นผู้เสนอแนะ อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางคนกล่าวว่า แนวความคิดนี้มีชื่อของใหม่ Water Lippmann (1992) เคยแสดงความคิดเห็นไว้ในวารสาร Public Opinion เมื่อปี ค.ศ. 1922 ถึงบทบาทควรมีของสื่อมวลชนว่า "สื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างภาพต่าง ๆ ในหัวสมองของคนเรา" ซึ่งก็คล้ายกับแนวความคิดในเรื่องหน้าที่การกำหนดหัวข้อเรื่องให้พิจารณาของสื่อมวลชนตามแนวคิดของ McCombs and Shaw

นอกจากนี้ Cohen (1963) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดในเรื่องนี้ เขาเคยกล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือในการเป็นผู้บอกกับผู้อ่านว่าเรื่องอะไรควรจะคิด(What to think about) ซึ่งตรงกับแนวคิดในเรื่องการกำหนดหัวข้อเรื่องเพื่อพิจารณา (พีระ จิระโสภณ , 2529)

แนวความคิดในเรื่องการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณาของสื่อมวลชน มิได้แสดงว่าสื่อมวลชนมีจุดมุ่งหมายที่จะมีบทบาทในประเด็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เลือกสรรกลั่นกรอง ตามที่ Westly and McKlin (1957) เรียกว่า "Advocacy" หรือ "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeeper หรือ channel role) เท่านั้นเอง สื่อมวลชนตามแนวความคิดในเรื่องการกำหนด

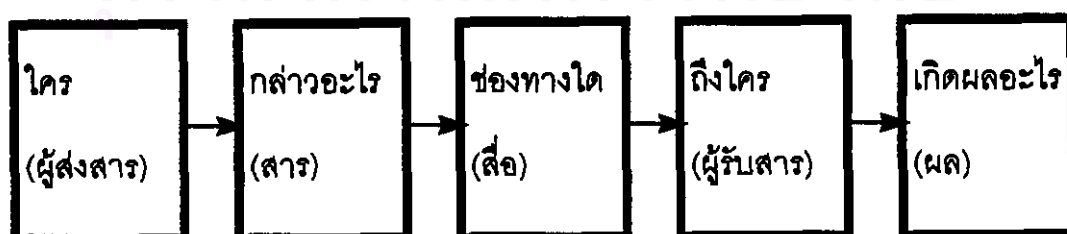
หัวข้อเรื่อง พิจารณาทำหน้าที่เป็นผู้เสนอวาระปัญหาหรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ในสังคม ในรูปแบบข่าวและความคิดเห็นให้สาธารณชนได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องที่จะนำมาคิดพิจารณาหรือสนทนากัน (พีระ จิระโสภณ , 2529)

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-Setting Theory) มุ่งวิเคราะห์หน้าที่หรือผลของสื่อมวลชนในด้านข่าวสาร (information) แทนด้านการชักจูง (persuasion) สมมติฐานสำคัญกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่สื่อมวลชนเลือกประเด็นสำคัญของหัวข้อ (topic) หรือปัญหา (issue) ในการรายงานข่าวสารกับการที่ผู้รับสาร หรือมวลชนตระหนักถึงสาระสำคัญ (salience) ของหัวข้อประเด็นหรือปัญหานั้น ๆ

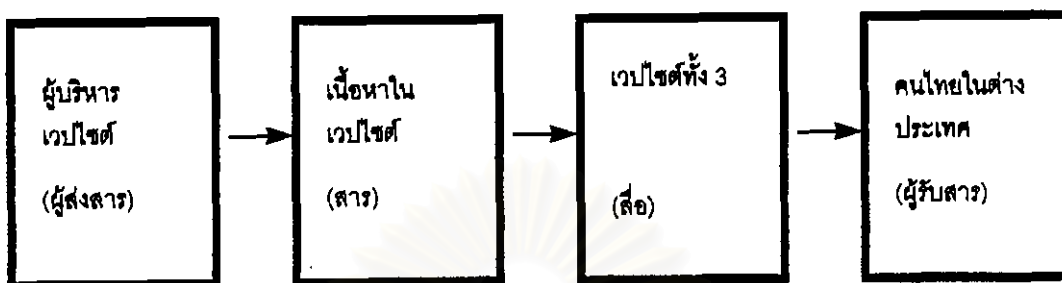
แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสารนี้ แทนที่จะเน้นการเปลี่ยนทัศนคติและความเห็นตามแนวคิดเก่า กลับมุ่งวิเคราะห์วิวัฒนาการของความนึกคิด (cognition) เกี่ยวกับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หากมองในด้านการสื่อสาร ก็คือการเน้นความสำคัญของหน้าที่ในการเสนอข่าวสารมากกว่าหน้าที่ในการชักจูง

ตามแนวคิดนี้จึงนำมาใช้ศึกษาในฐานะที่ผู้บริหารและผู้พัฒนาเว็บไซต์ ซึ่งเป็นผู้กำหนดประเด็นของข่าวสารให้กับประชาชนนั้น มีส่วนสำคัญในการนำเสนอประเด็นข่าวสารในสังคมไทย เพื่อให้คนไทยโดยทั่วไปทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้รับรู้และตระหนักถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

จากประเด็นปัญหาของการศึกษาว่าเว็บไซต์ไทยได้ทำหน้าที่เป็นสื่อประสานสังคมไทยหรือไม่ และมีกระบวนการอย่างไร เราสามารถแปลงเป็นแบบจำลองเพื่ออธิบายตำแหน่งที่จะศึกษาตามแบบจำลองของ Lasswell ซึ่งเป็นที่รู้จักและถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวางในวงการสื่อสารมวลชน ดังภาพต่อไปนี้

จะเห็นได้ว่าแบบจำลองของ Lasswell เป็นเรื่องของการสื่อสารโดยทั่ว ๆ ไป แต่เมื่อก้าวถึงเรื่องเว็บไซต์ไทยกับกระบวนประสานสังคม จึงสามารถนำแบบจำลองข้างต้นมาประยุกต์เป็นแบบจำลองการสื่อสารในรูปแบบของเว็บไซต์ได้ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เว็บไซต์ หรือ World Wide Web ซึ่งเป็นอนุเครือข่ายในอินเทอร์เน็ต นอกจากจะเป็นบริการที่มีขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่มากมายให้เป็นกลุ่มและเชื่อมโยงถึงกันได้ ทั้งแบบข้อความธรรมดาหรือแบบมัลติมีเดียแล้ว เว็บไซต์ยังเป็นสื่อใหม่ในยุคสารสนเทศที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนในสังคม ดังที่ ศุภิกา ดวงมณี (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่าน World Wide Web ของสื่อมวลชนไทย พบว่า สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันนั้นใช้ช่องทาง World Wide Web เพื่อการส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการสื่อสารข้อมูลไปในระดับโลก เนื่องจาก World Wide Web เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีข้อได้เปรียบทางด้านความเร็ว สามารถนำเสนอได้หลายรูปแบบในเวลาเดียวกัน และเป็นช่องทางในการแพร่กระจายข่าวสารไปถึงระดับโลกได้ในราคาที่ต่ำกว่าสื่อประเภทอื่น และในอนาคตสื่อมวลชนไทยมีแนวโน้มที่จะใช้ World Wide Web เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารมากขึ้น ในรูปแบบที่ทันสมัยและติดตามเทคโนโลยีมากขึ้น

สุกัญญา สุตบรรทัด (2536) กล่าวไว้ว่า "การสื่อสารเป็นเสมือนสายโซ่ที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ในสังคมเข้าด้วยกัน แต่วิวัฒนาการทางการสื่อสารกลับมีลักษณะเป็นดังสายโซ่ด้วยตัวของมันเอง เพราะว่าเหล็กข้อหนึ่งที่ต้องเข้ากับเหล็กข้อที่สอง และข้อต่อ ๆ ไป มีลักษณะเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน สืบเนื่องอดีต เข้าสู่ปัจจุบัน และทอดยาวไปสู่อนาคต" นับจากยุคเกษตร ยุคอุตสาหกรรม เข้าสู่ยุคสารสนเทศ ซึ่งเป็นยุคที่โลกและจักรวาลเชื่อมต่อโยงใยกันและกัน สรรพสิ่งเป็นของกันและกัน เป็นหนึ่งเดียวที่แยกออกจากกันไม่ได้ ดังเช่น Christian Barker และ Peter Groenne (1996) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง Advertising on

the World Wide Web ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ World Wide Web เป็นช่องทางสำหรับการโฆษณา โดยกล่าวถึง World Wide Web ในฐานะช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกว่าสื่อประเภทดั้งเดิม ด้วยคุณสมบัติด้านความเร็ว และคุณสมบัติด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ รวมทั้งความสามารถในการนำเสนอโฆษณาในรูปแบบที่ไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อนในโลก นอกจากนี้ Nisenholtz (1995) กล่าวว่า สถานการณ์ (สถานที่และกาลเวลา) ในความหมายของการโฆษณานั้นได้พัฒนาไปที่ "การตลาดแบบสากลที่เป็นหนึ่งเดียว (marketing universe-of-one) ซึ่งผู้บริโภคข่าวสารแต่ละคนจะเลือกเปิดรับข่าวจากบริษัทหรือหน่วยงานที่เขาต้องการทำธุรกิจด้วยเท่านั้น ในโลกของสื่อปฏิสัมพันธ์ผู้โฆษณาจะต้องศึกษาความต้องการของลูกค้าแต่ละรายจากมุมมองด้านการโฆษณาซึ่งกลายมาเป็นการตัดสินใจส่งคุณค่าสู่ผู้รับสาร เพื่อความต้องการที่คงทนและการเปิดรับในทางบวก ในจุดนี้เองหลาย ๆ บริษัทได้พยายามทำกิจกรรมการตลาดบนอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเพื่อแสวงหาช่องทางใหม่ ๆ ในการทำธุรกิจ

จากการที่สังคมโลกเปลี่ยนแปลงจากสังคมอุตสาหกรรมไปเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ต้องอาศัยข่าวสารเป็นเครื่องช่วยในการดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องใช้ชีวิตในสังคมที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากประสบการณ์เดิมของตนโดยสิ้นเชิง ทำให้เกิดความรู้สึกสับสนและแปลกแยก (culture shock) ที่เพ็ญพร รีระสวัสดิ์ (2521) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเพิ่มประชากรกับการย้ายถิ่นและผลกระทบของการย้ายถิ่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ มักจะประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นใหม่อยู่เสมอ ซึ่งผู้ย้ายถิ่นจะใช้เวลานานอย่างน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสังคมของผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนที่แตกต่างกัน ดังนั้นการสื่อสารจึงถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์สันติภาพ จรรโลงสังคม เช่นที่ พรทิพย์ พรประภา (2536) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่สำคัญประการหนึ่งไว้ว่า "หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมและรัฐบาลมักจะใช้หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งถ่ายทอดข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การตัดสินใจ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่นำความเจริญและการพัฒนาไปสู่สังคม"

การสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายช่วยให้ผู้คนได้รู้เห็นความเป็นไปของเพื่อนร่วมโลก รู้ว่าการกระทำของคนในซีกโลกด้านหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนในซีกโลกอีกด้านหนึ่ง หรือคนเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เดียวกันที่อาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ในโลกก็สามารถรับรู้เรื่องราวความเป็นไปในประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองได้ เรียกได้ว่าโลกขณะนี้ได้เชื่อมต่อและโยงใยถึงกันเป็นใยแมงมุมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคสารสนเทศ ดังผลการศึกษาของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และ

คณะ (2540) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเผยแพร่สารสนเทศผ่าน WWW ขององค์กรในประเทศไทย : สถานภาพและข้อเสนอแนะ "พบว่าสภาพการใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยในหลายด้านอยู่ในทิศทางที่ดี เว็บไซต์ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในเชิงพาณิชย์ หรือในเชิงการศึกษา ส่วน "ขยะ" หรือสารสนเทศคอนานาจารย์นั้น มีไม่มากอย่างที่เข้าใจกัน สิ่งเหล่านี้ชี้ว่าคนไทยมีศักยภาพในการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการสร้างสรรค์พอสมควร

หรือจากการศึกษาของ คัดนางค์ แจ้งใจ (2533) เรื่อง "สถานภาพและแนวโน้มการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว" พบว่าประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการทำงาน คือ สามารถประหยัดเวลาในด้านต่าง ๆ คำนวณง่าย สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสาร ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ การวางแผน การบริหารงานและการแก้ไขปัญหา และ เรวดี คงสุภาพกุล (2539) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การใช้ระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" แสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบเป็นอย่างดี วัตถุประสงค์ในการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตก็เพื่อการค้นคว้างานวิจัย ข้อมูลวิชาการ การพูดคุยกับเพื่อน และการมีคอมพิวเตอร์ส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาทำให้มีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตสูงขึ้นนอกจากนั้นการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวปไซด์เว็บไซต์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยของอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์ (2539) พบว่า นักศึกษาใช้ประโยชน์จากระบบเวปไซด์เว็บไซต์ในการตอบสนองความต้องการด้านข่าวสารและการพักผ่อนหย่อนใจ และคุณลักษณะของระบบเวปไซด์เว็บไซต์ในเรื่องความได้เปรียบเชิงเทียบ ความซับซ้อนของการใช้งานและความเข้ากันได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวปไซด์เว็บไซต์

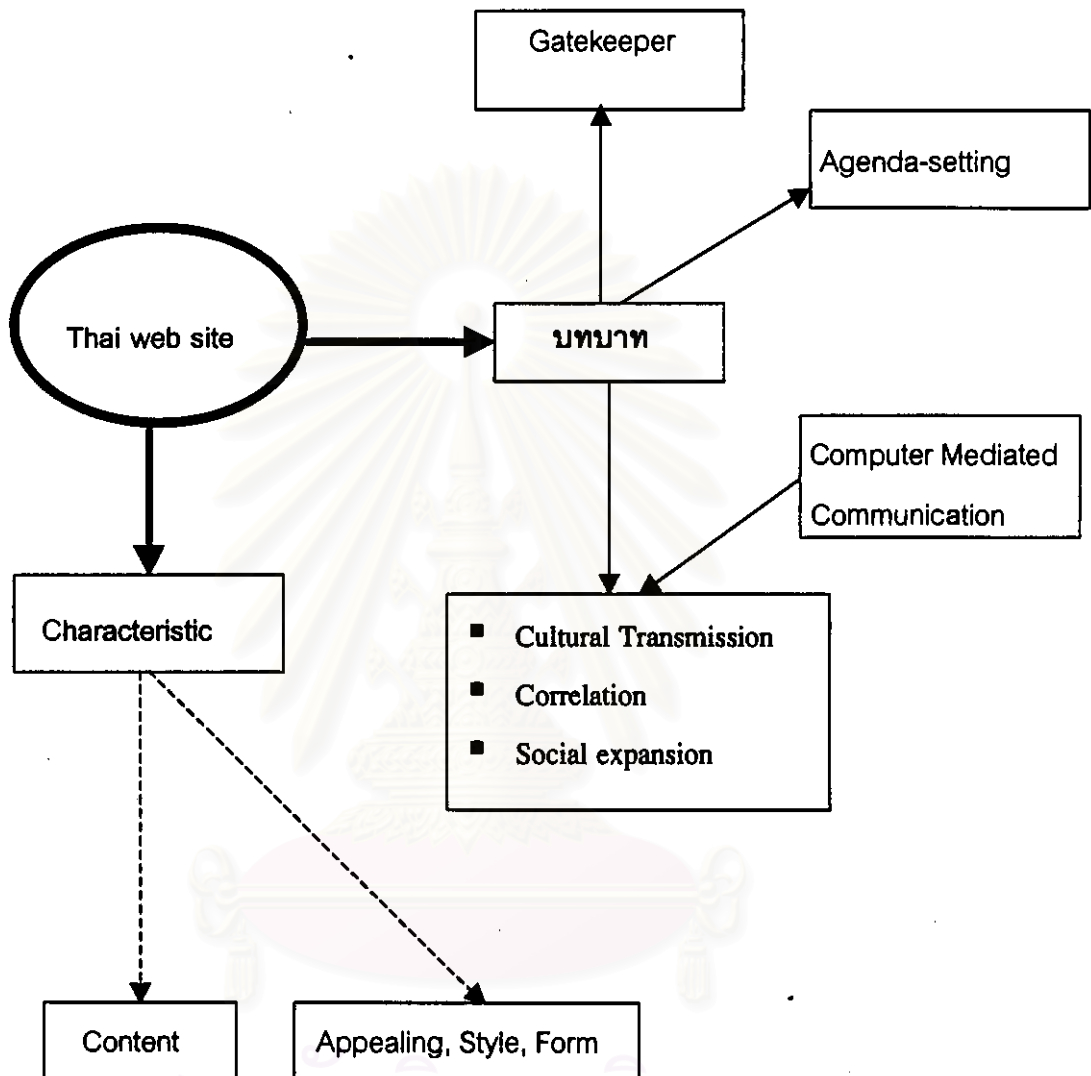
เทคโนโลยีการสื่อสารระบบเครือข่ายเป็นเทคโนโลยีที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ เป็นการให้ทั้งความรู้ ความบันเทิงและหน้าที่การงาน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการขยายฐานของสังคม (social expansion) ให้กว้างออกไป ดังเช่น Caral A. Hert (1994) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การเรียนรู้จากการอบรมในการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในหน่วยงาน พบว่าเป็นการศึกษาเรื่องการจัดองค์การ วัตถุประสงค์ การนำสิ่งใหม่ของอินเทอร์เน็ต มาใช้ด้วยการอบรมโดยครอบคลุม ทฤษฎีการเรียนรู้ บทบาทห้องสมุด การเปลี่ยนแปลงในองค์การ คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต-เวอร์ก การอบรมเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งในการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในองค์กร ในการสอนให้เกิดการเรียนรู้และความชำนาญ ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมตามแผนการอบรมและเปลี่ยนรูปแบบการทำงานในองค์กร และจากการศึกษาเรื่อง "การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ : ศึกษาเปรียบเทียบปริมาณข้อมูลที่ได้อ่าน ความรู้และความพึงพอใจของผู้อ่าน" ของ

มณฑิรา อินคชสาร (2539) พบว่า หากระบบข่าวสารออนไลน์มีการใช้อย่างเต็มรูปแบบและกว้างขวางขึ้นในสังคม บทบาทเดิมของสื่อที่ทำหน้าที่เป็นนายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) และกำหนดหัวข้อการพูดคุยในสังคม (Agenda-setting) ก็คงจะเปลี่ยนไป เพราะหากมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารระบบอินเทอร์เน็ตให้สามารถใช้ได้เต็มรูปแบบแล้ว ก็คงจะไม่สามารถกำหนดและควบคุมการรับรู้เนื้อหาข่าวสารของคนได้ หากแต่มีเพียงลักษณะเฉพาะรูปแบบการนำเสนอของสื่อเท่านั้น ที่ยังสามารถกำหนดรูปแบบการรับรู้ของคนได้

ธวัชชัย พานิชยากรณ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารความรู้ ทักษะคนดี และการมีส่วนร่วมในการใช้เครือข่ายสารสนเทศห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลินเน็ต) ของนิสิตและบุคลากรภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” พบว่า ความรู้ในเรื่องเครือข่ายจุฬาลินเน็ตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติที่มีต่อเครือข่ายจุฬาลินเน็ตของอาจารย์ นิสิต และนักวิชาการภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ วุฒินันท์ สุวิมลพันธุ์ (2539) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การตระหนักรู้และพฤติกรรมการรับสื่อโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้ใช้บริการเครือข่ายฯ” แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการตระหนักรู้ที่ดีต่อการโฆษณาผ่านเครือข่ายฯ เพราะเห็นว่ามีประโยชน์ในการให้ข้อมูลสินค้าและมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ โดยเฉพาะสินค้าบางยี่ห้อผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ทันทีหากมีความพอใจในสินค้านั้น ซึ่งมักจะเป็นสินค้าประเภทโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือสินค้าที่ไม่มีจำหน่ายในประเทศไทยและมีวิเคราะห้ถึงแนวโน้มการใช้บริการเครือข่ายฯ พบว่า การโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยน่าจะมีแนวโน้มในทางบวกและมีโอกาสที่จะเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในอนาคต

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยขอสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องบทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคมภายใต้ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นการวิจัยว่าด้วยลักษณะสำคัญของเว็บไซต์ไทยซึ่งมีเนื้อหาข่าวสารข้อมูลของความเป็นท้องถิ่น (localization) และมีการส่งข้อมูลเหล่านั้นผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงเข้าหากันได้ทั่วโลก (global network) ที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ต ดังนั้นเว็บไซต์ไทยจึงทำหน้าที่เป็นสื่อประสานสังคมไทยระหว่างชุมชนไทยในต่างประเทศกับสังคมในประเทศไทย โดยเนื้อหาและกระบวนการนำเสนอของเว็บไซต์ไทย ได้ทำหน้าที่อย่างสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยได้แสดงแผนภาพการศึกษา (Conceptual framework) เรื่อง "บทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคม" ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนภาพที่ 1
Conceptual framework "บทบาทของเว็บไซต์ไทยในกระบวนการประสานสังคม"